

تکلیف
کریما بعد
جلی سلم
بتحشیه مولانا قاضی سجاد حسین صنا

صدر مدرس مدرع عالیہ فتح پور دہلی

ناشر

سید گاہ، کتبت مدد گاہ
سربانک کتاب گاہ، ۷۷، ۷۸

مَنَاجَاتِ بَدْر گاہِ مجیب الدعوات

کہ ہستم اسیرِ کمند ہوا	کر میا بہ بخشائے بر حالِ ما
توئی عاصیاں را خطا بخش و نس	نذاریم غمیر از تو فریاد رس
خطا در گزار و صوابم نما	نکھدار مارا از راہ خطا

در شنائے پیغمبرِ صلی اللہ علیہ وسلم

شنائے محمد بود دلپذیر	زباں تا بود درد ہاں جائے گیر
کہ عرشِ مجیدش بود مشکا	خلیب خدا اشرفِ انبیاء
کہ مگذشت از قصرِ نبی رواق	سوارِ جہاں گیر یگراں براق

خطاب بہ نفس

چہل سال عمرِ عزیزت گذشت	مزاج تو از حالِ طفلی نگشت
ہمہ نا ہوا و ہو کس ساختی	دے با مصالح نہ پرداختی

بسم اللہ الرحمن الرحیم
 سلسلہ مناجات، دعا
 مجیب الدعوات
 دعاؤں کا قبول کرنے
 والا کرتا ہے اے کریم
 بخشائے بخشش فرما
 اسیرِ قیدی گسند
 پر ہنسند تیرا نصیبانی
 خواہش تو میری کریم
 فریاد رس فریاد کو
 پہنچو والا عاصیاں
 عاصی کی جہنم گھر
 خطا بخش خطا کو موات
 کہنے والا

سلسلہ مناجات
 تیری موات کرنے والا
 ہے نگاہ دار بہیا
 راہ راستہ

در گاہ
 موات
 کردہ
 صواب

درست بات
 دکھا تا بود جہنم
 رہے وہاں نہ
 ہائے گمراہی
 توحید، دل پذیر
 دل پسند جہت
 پیدا، انبیاء نبی کی
 حق، پیغمبر گاہ

سلسلہ سوار بہا گیر
 عالم کو گئے والا
 سولہ کراں، شمشاد
 رنگ کا گھڑا بس
 کاروں کے ہاں
 دہشت گرد
 دھواں کا دھواں

در مدح کرم

دلا ہر کہ بہہ ساد خوان کرم
کرم نامدارِ جہانت کند
ورائے کرم در جہاں کار نیست
کرم مایہ شادمانی بود
دلِ عالمے از کرم تازہ دار
ہمہ وقت شود در کرم مستقیم

بشد نامدار جهان کرم
کرم کامگار امانت کنند
وزین گرم ترویج بازار نیست
کرم حاصل زندگانی بود
جهاں راز بخشش پر آوازه دار
که هست آفریننده جاں کریم

در صفت سخاوت

سخاوت کند نیک بخت اختیار
بلطف و سخاوت جهانگیر باشد
سخاوت بود کار صاحب دلال
سخاوت مس عیب را کیمیاست
مشق ما توان از سخاوت بری

که مرد از سخاوت شود بختیار
در اقلیم لطف و سخا میر پاش
سخاوت بود پیشهٔ منقلبان
سخاوت همه درد هارا دواست
که گوئی بهی از سخاوت بری

درمذمتِ نخیل

اگر چرخ گردد بکام بخیل

وراقبال باشد علام بخمیل

ملے کس۔۔۔ مگر کس۔
 بھروسہ۔ غریب و سدا
 زنجیر کے والی غریب۔
 مٹھائی۔ بات۔ گیل۔
 روزگار۔ نہانہ۔ نہت۔
 توڑ۔ ترمیم۔ ترمیم۔
 زور۔ اسے دل۔ توان۔
 دھرم۔ توان۔ گرم۔ توان۔
 تادار۔ مشہور۔ تادار۔
 یعنی تادار۔ میان۔ کام۔
 کاپیا۔ کاپیا۔ کاپیا۔
 کار۔ کام۔ گرم۔ کسی۔
 پیر۔ گرم۔ پیر۔
 مراد۔ کاپیا۔ کاپیا۔
 آ۔ سوانہ۔
 شادمان۔ خوشی۔
 حاصل۔ خلاصہ۔
 عالم۔ جہان۔
 گرم۔
 بخش۔
 آواز۔
 شہرت۔
 مستقیم۔ ثابت۔ قدم۔
 آفرینہ۔ پیر۔ کرنے۔
 والا۔ تخت۔ نصیب۔
 اختیار۔ نصیب۔ در۔
 لطف۔ مہربانی۔
 کتب۔ جہان۔ جہان۔
 کو فتح کرنے والا۔
 اقلیم۔ ملک۔ میر۔
 سردار۔ قہار۔
 نیک۔ دل۔ لوگ۔
 پیک۔ راست۔
 مقبل۔ نصیب۔ دل۔
 قس۔ تانہ۔ تانہ۔
 وہ چیز ہے جس کو
 ڈالنے سے تانہ ہوتا
 ہوتا ہے۔

لے کفش۔ اس کی
تھیل۔ گنج خزانہ۔
قارون۔ مشہور مالک
آدمی تھا۔ تابع۔ تابع
ربع مسکون۔ یعنی
زمین کا وہ حصہ جس
پر دنیا آباد ہے۔
کے تری بقیہ پانی
ڈوبے ہوئے ہیں۔
ایک چوتھائی پر پانی
دنیا آباد ہے۔ تیز رو۔
قابل نہیں ہے۔
بری۔ تو اس کا نام
بھی لے۔ روزگار۔
زمانہ۔

لے چاکری نوکری۔
اتفاقات۔ توجہ خیال۔

آمدن کی جگہ
یعنی
جائیداد
وغیرہ۔
آر۔ اگر۔

زادہ۔ پرستار۔
تجر۔ سمندر۔ برقی
خبر۔ حدیث حضرت نے
فرمایا کہ بخیل جنت
کی خوشبو تک بھی نہ
سونگہ سکے گا۔
آرچہ۔ اگرچہ۔ تو اگر
بالدار۔ خواری۔
وقت۔ گوشمال بننا
لے۔ از۔ اموال۔
مال کی جمع۔ برپیل
تیم۔ چاندی۔ زرہ۔
سونا۔ تواضع۔
انکساری۔ خلق۔
خلوق۔ دوستدار۔
دوستی کرنے والا۔

آدمی کا نام ہے۔

تو اس کا نام ہے۔

وگر در کفش گنج قارون بود
نیز ز نخیل آنکہ نامش بری
لکن التفاتے بمالِ نخیل
بنخیل ار بود ز اہر بحر و بر
بنخیل ارچہ باشد تو نگر بمال
سختیاں ز اموال بری خورند

وگر تا بعش ربع مسکون بود
وگر روزگارش کند چاکری
مہر نام مال و منالِ نخیل
بہشتی نباشد بحکمِ خبر
بخواری چو مفلس خورد گوشمال
بنخیلاں غم سیم وز رمی خورند

در صفت تواضع

دلاگر تواضع کنی اختیار
تواضع زیادت کست جاہ را
تواضع بود مایہ دوستی
تواضع کست مرد را سرفراز
تواضع کند ہر کہ ہست آدمی
تواضع کند ہوش مند گزیں
تواضع بود حرمت افزائے تو
تواضع کلید در جنت ست
کے را کہ گردن کشی در سرست

شود خلق دنیا ترا دوست دار
کہ از مہر سر پر تو بود ماہ را
کہ عالی بود پایہ دوستی
تواضع بود سروراں را طراز
نہ زیب از مردم بجز مردی
نہد شاخ پر میوہ سر بر زمیں
کند در بہشت بریں جائے تو
سرافرازی و جاہ رازینت ست
تواضع از ویافتن خوش ترست

جنت ہے۔ حرمت۔ عزت۔ برتری۔ برتر۔ جگہ۔ تعلیم۔ چالی۔ در۔ دروازہ۔ سرفرازی۔ سرپرستی۔ جاہ۔ مرتبہ۔ گردن کشی۔ برائی۔ خواہش۔ کیوں کہ گدا اگر تواضع نہ

کے را کہ عادت تواضع بود
تواضع عزیزت کند در جہاں
تواضع مدار از خلایق دریغ
تواضع ز گردن فرازاں نکوست

ز جاہ و جلالش تمتع بود
گرامی شوی پیش دلہا چو جاں
کہ گردن ازاں برکشی ہمو
گداگر تواضع کند خوئے اوست

در مذمت تکبر

تکبر ممکن زینہار اے پسر
تکبر ز دانا بود ناپسند
تکبر بود عادت جاہلاں
تکبر عز ازیل را خوار کرد
کے را کہ خصلت تکبر بود
تکبر بود مایہ مدبری
چو دانی تکبر چرامی گنی

کہ روزے زدستش در آئی بسر
غریب آید ایں معنی از ہوشمند
تکبر نیاید ز صاحب دلاں
بزندان لعنت گرفتار کرد
سرش پر غرور از تصور بود
تکبر بود اصل بدگوہری
خطامی گنی و خطامی گنی

در فضیلت علم

بنی آدم از علم یا بد کمال
چو شمع از پے علم باید گداخت
خردمند باشد طلب گار علم

نہ از خست و جاہ و مال و مال
کہ بے علم نتوان خدا را شناخت
کہ گرم ست پیوستہ بازار علم

بلکہ قبول ہوتی
کسی لطف اندوزی
عزیز با عزت ہوتی
با عزت نہاں دل
کی حق۔ خلایق خلیقہ
کی حق۔ مخلوق درین
یعنی تواضع کرنا چھوٹ
گردن فرازاں۔
اوپر گردن والے
کے خوئے عادت
مذمت۔ برائی۔
تہنہاں۔ ہرگز نہ ہونے
تکبر کے ہاتھ سے
در آئی بسر۔ تو میرے
بل کرے گا۔ دانا۔
فصل مند۔ غریب۔
اجنبی۔ آہ۔ یعنی
تکبر۔
صاحب
دلاں۔
با خدا
لوگ۔
عز ازیل۔ شیطان
کا نام ہے۔ زندان۔
قید خانہ۔ غرور۔
دھوکا تصور خیال۔
بایہ۔ سہواہ۔
شمع مدبری۔ بجلی
برگومہر۔ بداصل۔
چو دانی۔ یعنی جب تک
تکبر کی برائیاں معلوم
ہیں تو پھر تکبر کیوں
کرتا ہے اگر کرتا ہے
تو غلط در غلط کرتا ہے
فضیلت۔ بزرگی۔
کے بنی آدم حضرت
آدم کی اولاد یعنی
انسان جنس۔
مطیع اور خدمت گزار

اسے کہتے رہے۔ یعنی
 ازل سے نصیب میں
 کا رہنا۔ ازل۔
 ابتداء عالم سے پہلا
 زمانہ و تخت نصیب
 یار۔ مددگار۔ فرض
 دین کے فرائض ادا
 کرنے کے لئے جس
 قدر علم درکار ہے
 وہ فرض ہے۔ دیگر
 یعنی پھر علم کی طلب
 کے لئے سفر کرنا واجب
 ہے۔ پیش یعنی طلب
 علم کے لئے۔ قطع
 ارض۔ زمین کو قطع
 کرنا۔ یعنی سفر کرنا۔
 استوار۔ مضبوط۔
 دار القرار۔

جیت جیت
کاظمی
رہے
ہمیشہ

سوائے علم۔ یعنی
 علم دین۔ قافی۔
 آواں۔ ترا۔ یعنی
 تیرے دین و دنیا
 میں علم کافی ہے۔
 نظام۔ انتظام۔
 اجتماع۔ بازار ہونا۔
 لے ڈالا۔ لے دل۔
 خردمند عقل مند۔
 صحبت۔ ساتھی۔
 عزیز مند۔ بھائی
 والا۔ نیا محنت۔
 نہ ملا ہوا چیز۔ دور
 اتر رہا۔ سانپ کی
 ایک قسم ہے۔ یا رقاد
 پکاساٹھی۔ م

کے را کہ شد در ازل بخت یا
طلب کردن علم شد بر تو فرض
بر و دامن علم گیسو استوار
میا موز جز علم گر عاقلی
ترا علم در دین و دنیا تمام

طلب کردن علم کرد اختیار
و اگر واجبست از پیش قطع ارض
که علمت رساند بدارالقرار
که بے علم بودن بود غاسلی
که کار توازه علم گیسرد نظام

در امتناع از صحبت جاهلان

دلا گر خرد مستدی و هوشیار
 ز جاہل گریزندہ چوں تیر باشد
 ترا از دہا گر بود یارِ عَنار
 اگر خصمِ جان تو عاقبتل بود
 چو جاہل کسے در جہاں خوار نیست
 ز جاہل نیاید جز افعالِ بد
 سراسر انجامِ جاہل جہنم بود
 سرِ جاہلاں بر سرِ دارِ بہ
 ز جاہل حذر کردن اولی بود

مکن صحبت جاہل اختیار
 نیا میخند چون شکر شیر باشد
 از آن به که جاہل بود غم گسار
 بہ از دوست دارے کہ جاہل بود
 کہ ناداں تراز جاہلی کار نیست
 وز نشنود کس جز اقوال بد
 کہ جاہل نکو عاقبت کم بود
 کہ جاہل بخواری گرفتار بہ
 کز زنگ دنیا و عقبے بود

در صفت عدل

چو ایزد ترا این همه کام داد
چو عدل ست پیرایه خسروی
ترا مملکت پایداری کند
چو نوشیروان عدل کرد اختیار
ز تاثیر عدل ست آرام ملک
جہاں را بانصاف آباد دار
جہاں را بہ از عدل معمار نیست
ترا زین بہ آخر چہ حاصل بود
اگر خواهی از نیک بختی نشان
رعایت دریغ از رعیت مدار
چرا بر نیاری سسر انجام داد
چرا عدل را دل نداری قوی
اگر معدلت دستیاری کند
کنون نام نیک ست از ویادگار
کہ از عدل حاصل شود کام ملک
دل اہل انصاف را شاد دار
کہ بالا ترا ز معدلت کار نیست
کہ نامت شہنشاہ عادل بود
در ظلم بندی بر اہل جہاں
مراد دل داد خواہاں بر آر

در مذمت ظلم

خرابی ز بیداد بیند جہاں
مدہ رخصت ظلم در پیچ حال
کسے کالتش ظلم زدور جہاں
ستم کش گر آہے بر آرد دل
چو بستان خرم ز باد خزاں
کہ خورشید ملک نیاید زوال
بر آورد از اہل عالم فغاں
زند سوز آتشعلہ دگر آب و گل

لحم آبرو انکسار
کام : مقصد
است تعالی سلطنتی کا
خسروی : پادشاهی
دار : انصاف
زیب : در نیست
خسروی : پادشاهی
عدل : انصاف
مملکت : سلطنت
پایداری : مضبوطی
تأثیر : قدرت
آرام : معر
نوشیروان : ایران
کا مشہور پادشاہ
کمر : آب نیک
یادگار : نشانی
علاست : تاثیر
کام : مقصد
آہل : انصاف
منصف
شاد : خوش
راج : بالا
تہ : بہتر
عادل : انصاف
کرنے والا : کرد
دروازہ : آہل جہاں
جہاں : عالم
غلبہ : در پیچ
ممنوع : یاد خواہ
فرادی : مذمت
برائی
ستم : بیداد
بستان : باغ
شاراب : آہو
خزاں : پتھر کا ٹکڑا
رخصت : اجازت

له چاره علاج
 ترمیم ز قور نظم
 گور قبر آزار
 تکلیف مباحش
 نبود قور و دیوان
 تندرخت قبر
 غضب ترم نظم
 بے سخن بے محبت
 قناعت تحویر
 پر صبر کرنا اقلیم
 ملک سروری
 سرداری جنگ و ستی
 تو تنگ دست ہے
 مثال نہ رویگی
 بے قدر
 سہ نردمند
 عقل مند قار
 ذلت
 افتخار
 فخر و کبر
 غنی
 مال دار
 آسائش آرام
 چون کہ غم کو مال
 کے ملک ہو سکے
 فکر نہیں ہوتی ہے
 اضطراب پریشانی
 سلطان بادشاہ
 خراج بیکس خراج
 ویرانہ یعنی بیکس
 مال دار بی سے لیا
 جاتا ہے
 سہ اول جز بہتر
 نیک آخر وہ شخص
 جو اپنی عمر میں
 پیدا ہوا افرور
 روشن کرد مذمت
 برائی حرص لالچ

ممکن بر ضعیفان بیچارہ زور
 بازار مظلوم مائل مباحش
 ممکن مردم آزاری لے تندرایی
 ستم بر ضعیفان مسکین ممکن

بیت دیش آخر ز تنگی گور
 زود و دل خلق غافل مباحش
 کہ ناگہ رسد بر تو قہر خدای
 کہ ظالم بدوزخ زود بے سخن

در صفت قناعت

دلا گر قناعت بدست آوری
 اگر تنگ دستی ز سختی مثال
 ندارد خردمند از فقر عار
 غنی راز و رسم آرایش ست
 غنی گر نباشی ممکن اضطراب
 قناعت بہر حال اولیٰ ترست
 ز نور قناعت برافروز جاں

در اقلیم راحت کنی سروری
 کہ پیش خردمند پیچ ست مال
 کہ باشد نبی راز فقر افتخار
 ولیکن فقیر اندر آسایش ست
 کہ سلطان نخواهد خراج از خراب
 قناعت کند ہر کہ نیک اخترست
 اگر داری از نیک بخشی نشان

در مذمت حرص

آیا مبتلا گشتہ در دام حرص
 ممکن عمر ضائع بہ تحصیل مال
 ہر آنکس کہ در بند حرص اوفتاد

شدہ مست و لای عقل از جام حرص
 کہ ہم نرخ گوہر نباشد سفال
 دہد خرمن زندگانی بسباد

گرفتیم کہ اموالِ قاروں تڑاست
 بخوابی شد آخر گرفتارِ خاک
 چرامی گدازی ز سودائے زر
 چرامی کشتی محنت از بہرِ مال
 چٹاں دادہ دل بہ نقشبِ درم
 چٹاں عاشقِ رُوئے زر گشتہ
 چٹاں گشتہ صید بہرِ شکار
 مبادا دل آں فرومایہ شاد

ہمہ نعمت ربیع مسکوں تڑاست
 چوبے چارگاں بادلِ دُر دناک
 چرامی کشتی بارِ محنت چو خر
 کہ خواہد شدن ناگہاں پائمال
 کہ ہستی ز ذوقش ندیمِ ندم
 کہ شوریدہ احوال و سرگشتہ
 کہ یادت نیاید زر و زہر شمار
 کہ از بہرِ دنیا دہدیں بیاد

در صفت طاعت و عبادت

کے را کہ اقبال باشد غلام
 نشاید سسر از بندگی تافستن
 سعادت ز طاعت میسر شود
 اگر بندی از بہر طاعت میاں
 ز طاعت نہ پیچہ خرد مند سمر
 آبِ عبادت و صنو تازہ دار
 نماز از سہر صدق بر پائے دار

بود میلِ خاطر بطاعت مدام
 کہ دولت بہ طاعت توای یافتن
 دل از نور طاعت منور شود
 کشاید دُر دولت جاوداں
 کہ بالائے طاعت نباشد مہنر
 کہ فردا ز آتش شوی رستگار
 کہ حاصل کنی دولتِ پلے دار

سے گرفتار ہیں
 مال و اموال، مال کی
 تین، قاروں کی نعمت
 موی کے زنا نہیں
 مشہور مال و گناہ
 ہے، تین چو تھائی
 مسکوں، آواز زمین
 کا ایک چو تھائی
 آیا ہے شہرین جیسے
 میں پانی ہے، گرفتار
 خاک یعنی مکرر نہیں
 جیسے، دردناک
 درد و آلام
 سے تھی گدازی
 پھلتا ہے، تیرہ گداز
 پائمال، دردناک
 دل دارن، عاشق
 ہونا، درم
 درم،
 تیرہ،
 ساجی
 تیرہ، شہرین

زہری مال و دولت
 شوریدہ احوال
 پریشان حال
 سرگشتہ، جہان
 سے چٹاں، یہی دنیا
 تیرہ شکارچی تو دنیا کا
 شکار بن گیا، جیسے
 شکار، تو دنیا کا
 قیامت، دردناک
 کہتے تھے بہار
 بہار کر کے نعمت
 بیان، طاعت
 فرماں برداری
 اقبال، خوش نصیب
 غلام، نور، قیل
 جھکاؤ، قاطر، طبیعت

که روشن ز خورشید باشد جهاں
و در ایوان طاعت نشینده باش
در اقلیم دولت شوی شهریار
که جنت بود جائے پر مهینرگار
که چوں نیک بختاں شوی نیک روز
نه ترسد ز آسیب روز شمار

یہ دوزخ میں آئے گئے اور پھر ان میں سے سب
وہیں رہیں۔ جہنم۔

شب و روز در بندِ عصیاں بُود
کجا باز گردد براهِ خدا
که رحمت کند بر تو پیر و دگر
که از آب باشد شکر را گداز
که پنهان شود نورِ مهر از سحاب
که تا که گرفتارِ دوزخ شوی
بود اسفل السافلین منزلت
بسیلابِ فعل بد و تا صواب
نباشی ز گلزارِ فردوس دُور

کلیف۔
روشنی
قیامت
ولا۔
اے دل۔

بندہ قیدہ عسایاں۔
نا فرمانی گستاخ۔
یارِ گرد و پا پس ہر
راہ۔ راستہ غم۔
آراوہ۔ لکن نہ کر
لئے پروردگار۔
اللہ۔ آتزاز بچنا
آب۔ پانی نگہار
پاہلو۔ گتہ۔ مکہ۔
اجنباب۔ بیچنا۔
پشیاں۔ پوشیدہ۔
نور بہر سوخت کی
روشنی۔ تحاپ۔ بر
نفس نامارہ۔ وہ نفس
جوانسان کو بُرائی پر
آمادہ کرتا ہے۔

در بیان شراب محبت و عشق

بده ساقیا آب آتش لباس
منے لعل در ساغر زنگار
خوشا آتش شوق اگر باب عشق
بیار آن شرابے چو آب حیات
خوش آن دل کہ وار تمناء دوست
خوش آن دل کہ شیدا بر روئے دوست
شراب چو لعل روان بخش یار
خوشامے پرستی ز صاحب دلاں

کہ مستی کند اہل دل التماس
بود روح پرور چو لعل نگار
خوشا لذت در دامن صاحب عشق
کہ یابد ز بولش دل از غم نجات
خوش آن کس کہ در بند سودا دوست
خوش آن دل کہ شد منزلش کوئے دوست
شراب مصفا چو روئے نگار
خوشا ذوق مستی ز اہل دلاں

در صفت وفا

دلادر وفا با شش ثابت قدم
ز راہ وفا گرنہ پیچی عنان
مگر دلاں ز کوئے وفاروئے دل
منہ پائے بیرون ز کوئے وفا
جدائی ز احباب کردن خطا است
بود بے وفائی سہرشت زناں

کہ بے سکہ رائج نباشد در زم
شوی دوست اندر دل دشمنان
کہ در روئے جاناں نباشی فخل
کہ از دوستان می نیززد جفا
بریدن ز یاران خلاف وفاست
میا موز کردار ز شست زناں

جس کا یہ لی ہے
مذہب سے ہیں
سے نوی خوشبو
دوست میاں تھیں
نہر قند تھو عشق
نہر عاشق تھیں
بہ آواز گوئے گوچہ
فر سے دور
ہم سے تھی ہے
جو عشق رفت یہاں
کے موت کی طہ
نہر بر تھو
صلہ
سے تھو نگار
مستحق کوچہ
تھی تھی شراب و تھی

در فضیلت شکر

کے را کہ باشد دل حق شناس
نفس جز بشکر خدا بر میسار
ترا مال و نعمت فزاید شکر
اگر شکر حق تا بروز شمار
وے گفتن شکر اولی ترست
گراز شکر ایزد نہ بندی زبان
نشانید کہ بندد زبان سپاس
کہ واجب بود شکر پروردگار
تر افح از درد آید ز شکر
گزری نباشد یکے از ہزار
کہ اسلام را شکر اوزیورست
بدست آوری دولت جاوداں

در بیان صبر

ترا گر صبوری شود دستیار
صبوری بود کار پیغمبران
صبوری کشاید در کام جان
صبوری بر آرد مراد دولت
صبوری کلید در آرزوست
صبوری بہر حال اولی بود
صبوری ترا کامکاری دہد
صبوری کنی گر ترا دین بود
کہ تعبیل کار شیاطین بود

سے شکر نمودن
نہا وقت آن
حق شناس حق کو
بہر ہر یکے و نام سپاس
شکر سے سار
ترا رہ نہاں
پروردہ در سبقت
فزیہ کنی نہ دانی
تر شکر سے
شکر سے وجہ سے حق
کامیابان دور دور
رو بہ شمار بقی مت
یکے زہار ہزاراں
جستہ سے یکے
سے اولی تر یاد
بہتر تو حق نہ
توانی تیر نہ

معانی
برست
آوری
تو مال
کرے گا

جاوداں ہمیشگی
صبوری صبر کن
صبوری بر سبب حاصل
سے پائیدار مستقل
کار کام دین پر آ
میں سے دور دور
موم مقصد تساری
ممكن تحقیق کنی
بد روزی پوری
تانی رہا کار
تکلیف کنی دور
رہ دور نہاں

عب
سے اول بہتر
آرہی صبوری
چند معنی میں خوبیاں

شود دولتت بدم و بخت یا
که از راستی نام گردد بلند
ز تار یکے چهل گیری کنار
که دار و فضیلت بمیں بر یار
که در گلبن راستی خار نیست

در مذمت کذب

کجا روزِ محشر شود رستگار
چراغِ دلش را نباشد فروغ
دروغ آدمی را کند بے وقار
کہ اُورانیار دے در شمار
کہ کاذب بود خوار بے اعتبار
کز و گم شود تا مِ نیک اے پسر

در صنعت حق تعالیٰ

کہ سقفش بُو د بے ستوں استوار
درو شمعہا ئے فروز زندہ ہیں

اے راستی بہتانی
 تیرے سنا نہیں
 ہوش مند ہوش
 دہم سانس جس کو
 صبح کی طرہ جس کو
 جس صداقت کا جانا
 ہے۔ گناہ گناہ
 زہر مارہ ہرگز نہیں
 دامنہ جس کو راست
 بھی جکتے ہیں۔ ریا
 بایاں چلتی نگاہ
 کا درخت۔ خار
 کا نام۔ راستی
 قبولیت۔ کذب

جھوٹ۔
۱۰۔ تمسخر قیامت۔
۱۱۔ مسخرہ، ہتھیار حاصل
کرنے والا۔

قورقوش
 تيجوش
 قورقوش
 رادشې بېرېرما

تشریح سائر شجر مفصلہ۔
 بے وقار۔ یعنی بے گرد
 کذاب۔ جھوٹا۔
 غار۔ وقت۔ درخت۔

یعنی اس کی کوئی عزت نہیں کرتا ہے۔
۳۷ خوار۔ ذلیل
ترتر۔ بدتر۔ گزرو۔ کہ

نشان - قره نگار
نما - گنبد - معنی
نم - جامه - تحفیت
نم - گم شود - معنی

شہر کے نقش و نگار۔
 شہر کے نقش و نگار۔
 شہر کے نقش و نگار۔
 شہر کے نقش و نگار۔

بے طاقت
سال
خوردہ
یوڑھا
قہو آب

درست - خطا -
قلقل - وفاء جنگ -
کردار - کام - عرق -
دودا هوا - بخت -
سمندر - خلق -
اخلاق -
تندرستی -
بد مزاج - برادر بار -
محل مزاج جنگ -
روا کوشتم نفس -
حاصل کننا اجالات -
بڑائی - امیر - عالم -
گنہ - پھانسی -
خوارش - مادرش -
کی جن مصیبت -
آسیر - قیدی -

عَلَيْهِ زَكَاةً وَأَنْتَ غَرُورٌ - مريم

ایمان - مال - بچے - محل - پھول - خرمی - غریب - خدمت زن - ہنسنا والا - فلاح - طبیعت - حزن - ریختہ پرست - کریم - تباہ کن

یکے پاسیان ویکے پادشاہ
 یکے شادمان ویکے دردمند
 یکے باج دار ویکے تاج دار
 یکے بر حصیر ویکے بر سریر
 یکے بے نواؤ ویکے مال دار
 یکے درغناؤ ویکے درغنا
 یکے تندرست ویکے ناتواں
 یکے درصواب ویکے درخطا
 یکے نیک کردار و نیک اعتقاد
 یکے نیک خلق ویکے تند خو
 یکے در تنعم ویکے در عذاب
 یکے در جہان جلالت امیر
 یکے در گلستان راحت مُقیم
 یکے رابر و وفات زانداڑہ مال
 یکے چوں گل از خمی خندہ زن
 یکے بستہ از بہر طاعت کمر

یکے دادخواہ و یکے باج خواہ
یکے کامران و یکے مُستمن
یکے سیر فراز و یکے خاکسار
یکے در پلاس و یکے در حریر
یکے نامراد و یکے کام گار
یکے رابقاؤ و یکے راقس
یکے سال خور و یکے نوجوان
یکے در دعاؤ و یکے در وعنا
یکے غرق در حبس فسق و فساد
یکے بردبار و یکے جنگ جوی
یکے در مشقت و یکے کامیاب
یکے در کمند حوادث اسیر
یکے باغم و رنج و محنت ندیم
یکے در غم تان و خرب غیال
یکے رادل آزرده خاطر حزن
یکے در گنہ بُردہ عمرے بسر

کے رات شب و روز مصحفِ بدست
کے برادرِ شرع ہسمار وار
کے مقبل و عالم و ہوشیار
کے غازی و چابک و پہلواں
کے کاتبِ اہل دیانت ضمیر

کے خفتہ در گنجِ میخانہ مست
کے در رہ کفسر ز ناز دار
کے مدبر و جاہل و شرمسار
کے بزدل و مست ترسند جاں
کے دزدِ باطن کہ نامیش دیر

در منع اُمید از مخلوقات

ازیں پس مکن تکیہ بر روزگار
مکن تکیہ بر لشکرِ بے عدد
مکن تکیہ بر ملک و جاہ و چشم
مکن بد کہ بد بینی از یار نیک
بسا پادشان کشور نشان
بسا تند گردان لشکر شکن
بسا ماہر و یان شمشاد قد
بسا ماہر و یان نو خاستہ
بسا نام دار و بسا کام گار
کہ کردند پیسرا ہن عمر چاک

کہ ناگہ ز جانت بر آرد و مار
کہ شاید ز نصرت نیابی مدد
کہ پیش از تو بود دست و بعد از تو ہم
نمی روید از تخم بد، بار نیک
بسا پہلوانان کشور ستاں
بسا شیر مردان شمشیر زن
بسا نازنینان خورشید خد
بسا نو عروسان آراستہ
بسا سرو قد و بسا گل عذار
کشیدند سر در گریبان خاک

لحہ صحبتِ قرآن
یاک - گنج - گوش
میخانہ شراب خانہ
ہسمار - کیں - وار
طن - ز ناز - جنیو
کافروں کی علامت
بے مقبل - نصیب
والا - مدبر - شرمسار
شرم - سار - شرمندہ
لمازی - جہاد کئے
والا - چابک - شست
ترسندہ - ڈرنے والا
کاتب - کلمے والا
ضمیر - دل - دزد

چوب
کے دیر - منشی
تکیہ - بھروسہ - ناگہ

چابک
ز جان
بر آمد
دار
یعنی تجھے

ہاک کردے گا
لشکر بے عدد - وہ
شکر جان گنت ہوں
نصرت - یعنی مدد
خداوندی - چشم
لوگر چاکر - کرتیش
یعنی تجھے پہنچے گی
تھے اور ہمیں بھی
رہی گئے - جن بینی
دوسرے کے ساتھ
برائی نہ کر - تخم بد
برای - تار پھل
بد - بہت سے
کر کردند - جواب دے
کے کشور - ملک
ستاں - لینے والا

طرح ہوتا ہے۔
مستند بہ نعت۔ مکران کی جہاں۔ لشکر وطن۔ لشکر کو آواز دینے والا۔ شجرہ زرد پہاڑ۔ شجرہ زیتون۔ تلوار چلائے والا۔ نا تو۔ جاننا ہے کہ اسے والا۔

مکمل ہوا۔ کاتب کے لئے رخصت ہوا۔ تار پھل۔ لاس۔ کشیدند۔ یعنی مکران میں وہاں دھن ہو گئے۔

چناں خرمین عمر شاں شد بباد

منہ دل بریں مستزل جانتاں

منہ دل بریں کا رخ حشرم ہوا

ثباتے نزار و جہاں اے پسر

مکن تکیہ بر ملک و فرماندہی

منہ دل بریں دیر ناپائدار

کہ ہرگز کسے زان نشانے نداد

کہ دروے نہ بینی دے لے شاوہاں

کہ می بار و از آسمانیش بلا

بغفلت مبر عمر دروے بسر

کہ ناگہ چو فرماں رسد جانبدہی

ز سعدی ہمیں یک سخن یاددار

سے خرمین کیلانی

بیاد شدن - بر باد ہونا

نزل مکان - جانا

جان لینے والا

شاوہاں - خوش

کا رخ - محل - حرم

ثبات -

پائداری

منہ قبر ہر نگار

تکیہ - بھروسہ - تکیہ

حکومت - فرمان

دہی - بادشاہت

فرمان - یعنی موت

کا حکم خداوندی

دیر - مندرجہ دنیا

سعدی - یعنی

مصالح الدین شیرازی

ہیں

یعنی

دنیا

سے دل

نہ لگا

سے بالا - نہ

صنوبر - مشہور

درخت جس سے

معشوق کے تہ کو

تشبیہ دی جاتی ہے

آہ - یعنی مہیا

رک - در - شکر

روح - روح - روح

خطین - دماغی کا

سبز - مستند

عاجت - منت

تہ - تہ - تہ

ل - ل - ل

ہونٹ - تھر - صبح

آہوی - آہ - آہ

دور - دور - دور

تہ - تہ - تہ

ل - ل - ل

ہونٹ - تھر - صبح

آہوی - آہ - آہ

دور - دور - دور

تہ - تہ - تہ

ل - ل - ل

ہونٹ - تھر - صبح

آہوی - آہ - آہ

دور - دور - دور

غزل در صنایع لفظی از حضرت شیخ سعدی شیرازی

زلف داری پچو عنبر لب چو شش وک وک وک

قبلہ آزاد گانی لے صنم بار وک وک

در دمنم مستمند تن گرفتہ تہ وک وک

دار و دردم تو داری در میان ل وک وک

م وک وک در پیش بابتہ باشد دور وک وک

نقل خواہم از لبانت ب وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

لے ببالا چوں صنوبر بے رخت چوں م وک وک

آفتاب عاشقانی ماہتاب دہراں وک وک

در میان ر وک وک اندر کشیدہ رخ وک وک

تہ وک وک آمد نگار من مراد در عشق تو وک وک

ل وک وک بر ل وک وک بہادہ باشد تا سحر وک وک

لے نگار اگر تو مار ایک شبہ مہمانی وک وک

شاعران بسیار گفتہ شعر ہائے پر نک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

کس نگفتہ شعر پچو شش وک وک وک وک

شہت بالحنیر

ملنے کا پتہ: سب رنگ کتاب گھر - دہلی - ۶

(نازا آئٹ ڈرکش دہلی)

کتبہ حافظ عبدالستار